

PRIMORSKI DNEVNIK

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE SLOVENSKEGA NARODA ZA TRŽAŠKO OZEMLJE

Leto VI - Štev. 203 (1594) Poština plačana v gotovini
Spedizione in abbon. post. L. gr.

TRST, torek 12. septembra 1950

Danes 6 strani - Cena 20 lir

*Naša borba je pravična in
napredna, kakor je bila borba
bazoviških junakov*

Več tisočglava množica se je v nedeljo v Bazovici udeležila komemoracije padlih junakov Bidovca, Marušiča, Miloša in Valenčiča

Spomin na bazoviške junake nam veleva da nadaljujemo borbo za ideje in smotre, za katere so oni padli

Lik bazoviških junakov bo za vedno ostal svetel in plemenit za naš narod, ostal bo kot simbol borcev za svobodo in narodno neodvisnost proti vsaki politiki podjarmljenja in zaslužnjevanja narodov ter za bratstvo in enakopravnost med narodi

Mrko in oblačno jutro se je razvil v sončen, jasn dan, ko so se v nedeljo zjutraj začele zbirati v Bazovici množice, da počastijo spomin bazoviških junakov na kraju njihove usmrtnosti. Prišli so svojci bazoviških žrtv, tovariši, ki so bili z njimi obsojeni, matere in vdove padlih partizanov, predstavniki množičnih organizacij, zastopniki demokratičnih Slovencev v Italiji in na Koronem, zastopniki OF Slovenije in Jugoslovanske cone Tržaškega ozemlja ter na tisoče zavednih demokratov iz angloameriškega področja našega ozemlja. Bazovica je bila vsa v zastavi in v svečanem razpoloženju.

Marušiča, Miloša in Valenčiča so v njihovih središčih in lik junakov je v vsakem srcu naših pionirjev svet, vsak junak jim je svetel zgled. Zato so tudi oni prišli počastiti njihov spomin, kakor naša zavedna mladina in odrasli, moški in ženske, starejši in mlajši, katere so bazoviški strelci pretresli in spodbudili v borbo proti fašizmu.

Okrog spomenika so se postavili zastopniki organizacij in vasi v venci, ob strani so bili kot častna straža tovariši, ki so bili z bazoviškimi junaki zaprti in obsojeni na več let ječe, tov. Spanger, Obad, Pertot in Košmač, pred spomenikom pa Bidovec, Marušič in sestre, ki so ostali zvesti stvari, za katero je padel njihov brat, oče Marušiča in drugi sorodniki ter mali narodni heroji Pinka Tomažiča.

Tovariši in tovarišice! Danes se spominjamo dveh dnevo: dveh dnevo ki označujeta dva različna dogodka: enega žalostnega, drugega veselja. 6. septembra 1930 je na to kraško vasico legla senca smrti, ki je ugrabila cvetoče življenje štirih slovenskih junakov, življenja Bidovca, Marušiča, Miloša in Valenčiča, ki so se žrtvovali za svobodo.

Zdelo se je onega žalostnega dne, da bo sonce zatrenilo za vedno, da bodo človeške pravice ostale samo mitus. In res, sledili so drugi temni dnevi, dnevi terorja, žalosti in smrti. Toda sonce svobode se ni skrijo za vedno, zatrenilo je samo začasno. Čista kri štirih bazoviških mučnikov skupno s krvjo številnih drugih mučnikov, skupno s žrtvami milijonov demokratov je pripravljala pogoje, zato da bo sonce svobode lahko še čisto in svetlo zopet vstalo, zato da bodo njegovi žarki ogrevali trpeče človeštvo.

Končno, trinaest let po bazoviškem umoru, je kri antifašističnih mučnikov zadušila korvino, 8. septembra 1943 se je fašistična Italija zrušila pod teža notranjih protisilov, 8. septembra 1943 so Sloveni, Italijani in Hrvati našo deželo preoblikovali v eno državo, ki je zdaj svobodna in samostojna.

Danes se spominjamo dveh dnevo, ki sta povezani s tem dnevom, ki ga imamo danes, 12. septembra 1950, spominjamo žalostnega dogodka iz trde borbe, ki je morala neizbežno dovesti do dogodka 8. septembra 1943.

Tovariši in tovarišice, naša misel boji danes in vedno posebej našim bazoviškim mučnikom in vsem antifašističnim mučnikom, naša hvaležnost naj gre vsem, ki so trpeli za svobodo.

Posebno v naši deželi, kjer so živele in živijo različne narodnosti, je fašizem pokazal svoj pravi krivični in surov obraz; posebno Slovani so čutili dvojno težo socialnega in narodnostnega zatiranja. Zgodovina pa nam dokazuje, da se z zatiranjem in terorjem ne vlada več, ker zatiranje in teror nosita v sebi kal vstaje.

GOVOR TOV. B. BABIČA

Svetel vzor bazoviških junakov je vodil primorsko ljudstvo skozi narodnoosvobodilno vojno

20 let je, odkar so odjeknili bazoviški strelci in umorili štiri junake: Bidovca, Marušiča, Valenčiča in Miloša. Bazoviški strelci so tedaj opozorili vsa srca, da se na tem ozemlju neha zatirati narod, ki neče podati raznarodovanju ter umreti, ampak ki hoče živeti ter za to terja narodno svobodo in neodvisnost. Bazoviški strelci so nam govorili o uporu našega ljudstva proti italijanskemu imperializmu in fašizmu in njegovev strahu pred tem uporom. Italijanski fašizem je hotel z najbolj grobnimi in nečloveškimi nasiljem strati uspešen odpor primorskega in istrskega ljudstva in v tako težko tega ljudstva po svobodi in pravici do življenja.

Toda kljub vsemu nasilju, preganjanju in zatiranju italijanski fašizem ni uspel zatreti osvobodilne borbe našega ljudstva. Upor se je nadaljeval, novi borci so romali v fašistično ječe in konfinacije, zopet so fašistični strelci terkali življenja novih junakov: Tomažiča in tovarišev, dokler ni naš narod v uspešnem uporu in narodnoosvobodilni vojni strli fašistično nasilje in dosegel odločeno zmago nad fašizmom.

Sei danes lahko v četrti bazoviški junaki. Te žrtve so v naši najhujšega fašističnega vira visoko dvigale zastavo borbe proti fašizmu, izražale vero zatiranega ljudstva v svojo osvobodilno borbo, zbujale nove borce v narodnoosvobodilni boji. One so bile zgled naše borbe, bazoviški junaki so bili predhodniki uspešnega osvobodnega upora našega ljudstva proti fašizmu in njegovev zatiranju. Svetel vzor primorskega ljudstva je vodil narodnoosvobodilno vojno. In ne samo za naše slovensko ljudstvo, ampak tudi za vse slovensko ljudstvo, ki se bori za svobodo in pravico do življenja.

Stiti bazoviške junake! Kakšno nasprotje med njimi in idejami ter žrtvami bazoviških junakov. Ali je mogoče zamisliti si da bi bazoviški junaki, ki so v borbi za osvoboditev svoje rodne grude dali najdražje, kar so imeli — svoja življenja, da bi mogli kdaj postati hlapi italijanskega fašizma in narodni izdajalci? Nikdar! Trditelj kaj takega pomeni najbolj podla skrvniti lik bazoviških junakov — borcev za narodno neodvisnost in resnično svobodo svoje domovine. Zato budi rečeno, da ta podla spekulacija, ki skuša namreč zatrti svoj protijunaki in narodu, in ti ljudje si hočejo la-

Nehru vztraja na mirni rešitvi korejskega spora

WASHINGTON, 11. — Pandit Nehru je dal ameriški reviji «United States News and World Reports» izjavo, v katerih pravi, da bi bilo treba sprejeti kateri koli način za mirno urejanje korejskega spora. Nehru je nadaljeval, da ni važno, ali se posredovanje za ureditev spora vrši v okviru Varnostnega sveta ali izven njega. Glavno je, da se to vrši s pristankom in s sodelovanjem Združenih narodov in v smislu načel statuta OZN. Potem ko je poudaril, da je celotno, da so Severnokorejci izvali dobro pripravljeno in obilno invazijo, je predsednik indijske vlade izjavil, da bi se ne smelo opustiti vseh poskusov za proučevanje vseh možnosti mirne ureditve spora.

Nehru je nato govoril, kje je po njegovem mnenju vzrok, da se je komunizem v Aziji razširil. Predsednik indijske vlade je izjavil, da bi po njegovem mnenju izločitev nove LR Kitajske in SZ iz OZN verjetno prineslo novo svetovno vojno, ter je nadaljeval, da dokler bo država s 450 milijoni prebivalcev izven organizacije svetovnega pomena, toliko časa ne more biti ta organizacija reprezentativna. Zaradi tega meni Nehru, da Združeni narodi ne smejo ničesar siceriti glede Formoze v odnosnosti LR Kitajske.

Maršal Smuts umrl
PRETORIA, 11. — Nocoj ob 18.30 je v neki bolnišnici v Pretoriji umrl maršal Jan Christian Smuts, ki je lani obhajal 80. letnico. Med burško vojno se je Smuts boril na strani Burrov. Med prvo svetovno vojno je veliko pripomogel Angliji, ko se je Južnoafriška zveza takoj v začetku vojne postavila na stran Anglije. Bil je ministri predsednik v svoji državi in kot tak zveza dosegel, da se je v drugi svetovni vojni Južna Afrika postavila na stran zaveznikov. Leta 1948, ko je na volitvah zmagal njegov nasprotnik Malan, je Smuts zapustil mesto ministrskega predsednika.

Shaw operiran
LONDON, 11. — Med sprejemom v domačem vrtu v Ayot S. Lawrence v Hertfordshiru je znan dramatik George Bernard Shaw tako nerodno padel, da si je zlomil stegno. Shaw, ki je takoj odpeljal v bolnišnico na operacijo.

Maršal Smuts umrl
PRETORIA, 11. — Nocoj ob 18.30 je v neki bolnišnici v Pretoriji umrl maršal Jan Christian Smuts, ki je lani obhajal 80. letnico. Med burško vojno se je Smuts boril na strani Burrov. Med prvo svetovno vojno je veliko pripomogel Angliji, ko se je Južnoafriška zveza takoj v začetku vojne postavila na stran Anglije. Bil je ministri predsednik v svoji državi in kot tak zveza dosegel, da se je v drugi svetovni vojni Južna Afrika postavila na stran zaveznikov. Leta 1948, ko je na volitvah zmagal njegov nasprotnik Malan, je Smuts zapustil mesto ministrskega predsednika.

IZJAVE PREDSTAVNIKA FLRJ DR. ALEŠA BEBLERJA

Samo pekinška vlada ima pravico predstavljati Kitajsko v VS

Za povabilo predstavnika LR Kitajske so glasovale SZ, Jugoslavija, Indija, Vel. Britanija, Norveška in Francija - Danes nova seja VS, zjutraj pa neuradna seja

LAKE SUCCESS, 11. — Na današnji seji Varnostnega sveta je bil na dnevnem redu svetovni spor o pekinški vladi, ki jo predstavlja pekinška vlada, da pri postavljanju debati o protestu zaradi bombardiranja kitajskega ozemlja. Na dnevnem redu je tudi vprašanje Formoze.

Predsednik je opozoril Varnostni svet na brzojavko, ki jo je poslal OZN zunanji minister LR Kitajske, v kateri zahteva udeležbo predstavnikov LR Kitajske na diskusiji v Varnostnem svetu o vprašanju ameriškega bombardiranja v Mandžuriji. Čuecjal pripominja v brzojavki, da bo pekinška vlada smatrala za nezakonite in neveljavne vse sklepe, ki bi jih Varnostni svet sprejel glede tega v odsotnosti in brez sodelovanja delegata LR Kitajske.

Kuomintangov delegat je seveda takoj izjavil, da se bo z vsemotni upr povabilu predstavnikov LR Kitajske. Ameriški delegat je mnenja, da gre tu za vprašanje postopka, ki ni podvrženo vetu. Sovjetski delegat Malik je izjavil, da se bo vzdržal glasovanja, francoski delegat pa je izjavil, da bo glasoval za povabilo prihodnji seji razpravlja o pekinški vladi, da je Varnostni svet sklenil razpravlja o protestu pekinške vlade.

Kubanski delegat se je izrekel proti sovjetskemu predlogu. Jugoslovanski delegat dr. Aleš Bebler je sporočil, da bo glasoval za sovjetsko resolucijo in je pripomnil, da bi morala samo pekinška vlada predstavljati Kitajsko v Varnostnem svetu. Naravno je, da se vpraša pekinško vlado, če se hoče postati preiskovalna komisija na njeno ozemlje, je izjavil Bebler in je pripomnil, da ne bo glasoval za ustanovitev te komisije, če ne bodo predstavniki LR Kitajske prej povabljeni v Lake Success.

Indijski delegat Benegal Raul je tudi izjavil, da bo glasoval za povabilo predstavnikom pekinške vlade, ki bodo lahko dali koristne informacije. Anglijski delegat Jebb je izjavil, da bo glasoval za sovjetski predlog. Pripomnil pa je, da ne razume, čemu pekinška vlada vztraja, da bi poslala svojega predstavnika v Lake Success, ker da bi lahko stopila v stik s komisijo v Mandžuriji.

Jugoslavija in Trst
DUNAJ, 11. — Nad 100 tisoč obiskovalcev si je že ogledalo dunajski mednarodni velesejem, katerega so večer odprli v Pratu in v večeršinski palači.

Avstrijski razstavljalec
je 2070, tujih pa je 230, zastopanih 443 tujih držav. Na velesejmu razstavljajo: Jugoslavija, Belgija, Češkoslovaška, Danska, Zahodna Nemčija, Anglija, Francija, Holandska, Norveška, Švedska, Italija, Švedska in ZDA ter tvrdke s Tržaškega ozemlja.

Skozi sito in rešeto

Lahko bi rekli, da ima močevski radio čaka smisla, da bi šel na budalo, ki jih na plani Moskva razja v svet kot »resne« stvari, ki je pred nekimi dnevi vrgel pred čudovito vest, da se slobodna tržska oemla Kastelec v Istri, da bi ude nemire. Mimogrede povedo, lezi Kastelec na slovenski, angleške in napre: prekoračiti so B potem bi prispele v Kastelec, ki leži v Jugoslaviji. Ker močevski radio ni povedal, da je Kastelec, da bi podrobne informacije obrnoli dolinskega župana Lovrič, kajti angleške čete so na predm pohodi preko čete B v predm pohode, da bi se premaknili, da bi premaknili dolinske občine. V okviru pa je vest moskovska, da letočna, napadna, neum-

KOLEDAR

Gledališče - Kino - Radio

Seja akcijskega sindikalnega odbora

V soboto zvečer je bila seja akcijskega sindikalnega odbora. Na dnevnem redu sta bila pregled sindikalnega položaja in razpravljanje o ustanovenem kongresu Enotnih razrednih sindikatov Tržaškega ozemlja.

Tov. Petronio je analiziral ekonomski položaj tržaškega delavstva in stališče, bistvo ter delovanje sindikalnih organizacij, ki obstajajo na tem ozemlju. Sledilo je razpravljanje o izjavi, ki predlaga obstoječim sindikalnim organizacijam v Trstu neke temeljne točke za skupno borbo, da se dosežejo bistvena izboljšanja, za kate-

rodstvu s slikarjem Avgustom Cernigojem) od veliki udeležbi slovenskega in italijanskega občinstva. Poleg nekaterih naših kulturnih delavcev je bilo udeleženih tudi več slikarjev obeh narodnosti. Med njimi seveda tudi precej mladih in skupina zelenih iz katere je mladi slikar. Vsi so festivalu mlademu slikarju na zelo dobro uspeli razstavi, ki je njegov prvi samostojni nastop.

Razstava pomeni pravo odkritje novega slovenskega umetnika v Trstu, ki se je namah pojavil s svojimi pogumnim nastopom.

ja je vredno peči v borbo. V drugi točki, o ustanovenem kongresu razrednih sindikatov, je tov. Petronio prikazal nujnost in naravno posledico razvoja, da se čimprej skliče ustanovni kongres Enotnih razrednih sindikatov za Tržaško ozemlje.

Izjavo sindikalnega akcijskega odbora bomo objavili v celoti v jutrišnji številki.

Otvoritev galerije Škorpion
Z razstavo slikarja Uršiča - Černigoja

V soboto, 9. septembra je bila v novootvoreni galeriji Škorpion odprta razstava mladega slikarja Kladivja Uršiča. Černigoja (mi v nikakem so-

To je bila soglasna sodba vseh prisotnih. Podrobno bo razstavi govora kasneje v našem listu. Medtem pa naj se naše kulturno občinstvo samo prepriča o naši gornji trditvi z ogledom razstavljenih slik.

Galerija je odprta vsak dan od 9 do 13 in popoldne od 16 do 20.

Na klopici je zadremal

Na neki klopici na Trgu Liberteta je prejšnjo noč zadremal 61-letni Arnaldo Busetto iz Milanu, ki ga je delo za nekaj dni privedlo v naše mesto. Ko se je okoli 2.30 zjutraj prebudil, je z velikim razočaranjem

u ZAGREB
z avtopulmanom
Odhod iz Trsta 22. t.m. ob
zjutraj, povratek iz Zagreba
24 t.m. popoldne
Vpisovanje do 12. t.m.

Sveta nam je ta zemlja, kjer smo zajemali novega poguma...

Sorodniki bazoviških junakov na komemoraciji. Na sliki so Bidovčevi sorodniki in pa Maruščev, oče

Matere naših padlih partizanov so prihitele na komemoracijo in se slikale pred spomenikom bazoviških junakov

Stirje tovariši s procesa in Slovenke v narodnih nošah na častni straži

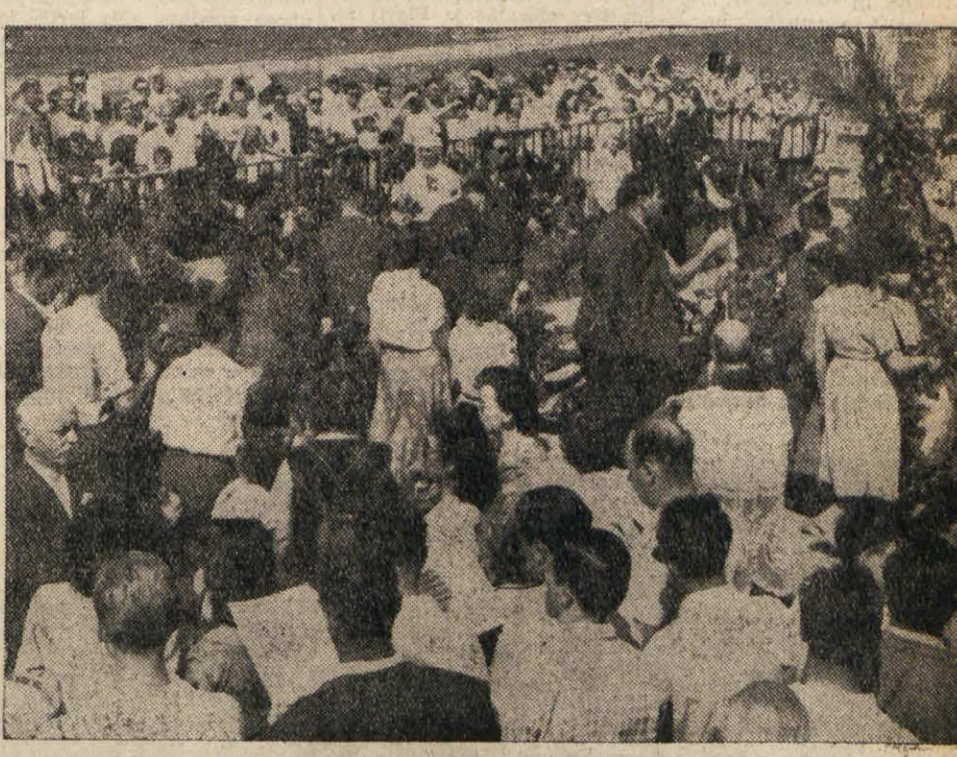
Cvetje in vencji na spomeniku — znak ljubezni primorskega ljudstva do bazoviških junakov

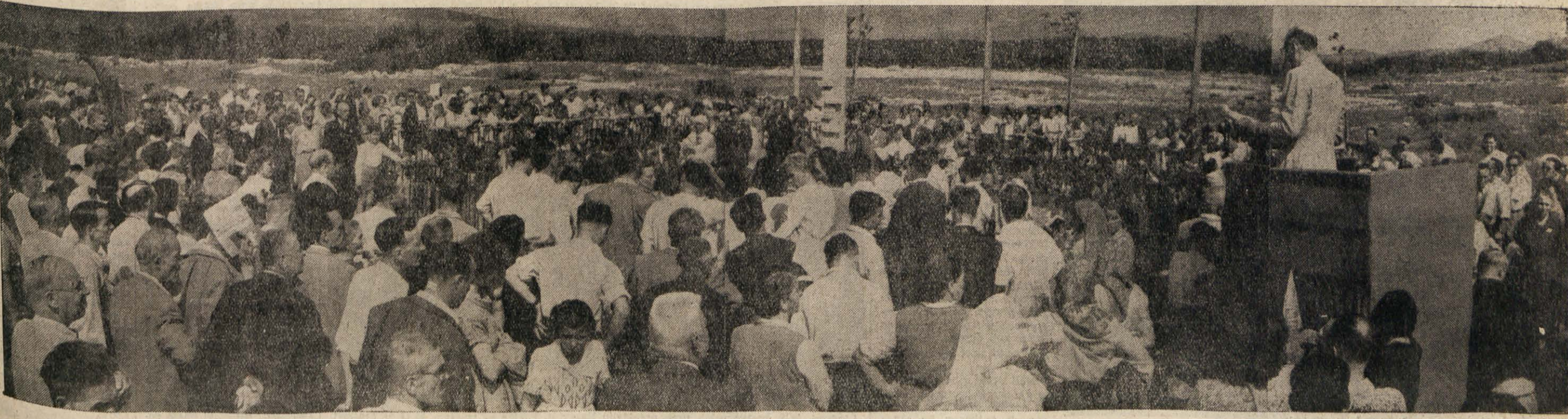
Velika množica prisostvuje jutranji komemoraciji na kraju ustrelitve

Mladina s številnimi vencji

Med polaganjem vencev

Pogled na množico, ko pred spomenikom posluša govore

Pogled na del množice, ko »Pod orehi« sledi popoldanskemu sporedu

Plamen, ki ste ga prižgali bo večni v srcih našega naroda

(Nadaljevanje s 1. strani)

Komemoracija je otvorila kot domačin in član odbora tov. Miro Presel, ki je pozdravil navzoče, zlasti soročnike padlih dalje tovariše, Lojzeta Španglerja, Janka Obada, Mira Pertota, Nikolaja in Cirila Kosmaka, Tomažičev mater, zastopnika OF za Slovenijo tov. Franca Bevkja in Ervina Dovgana, zastopnika DFS tov. Mermolja in Lamperta, zastopnike množičnih organizacij Jugoslovanske cone STO F. Benčiča, Stojka Colja in Antona Gurjana, zastopnika OF iz Korčule, zastopnika KP STO, OF za Tržaško ozemlje, zastopnice ASIZZ, ZAM, SHPZ, Zveze partizanov, Zdruga bivilnih političnih prganjanecv, matere, četa in vdove padlih partizanov in vse prisotne. Nato pa je dejal:

Tovariši in tovarišice, V sredo je minilo 20 let odkar so na tej planoti odjekovali strelci, ki so pretrgali nit življenja štirin mlačincem, ki so se uprli in postavili po robu osurvašenemu zatvaku. Dvajsetletni praznjenj danes ta zgodovinski dogodek. Čeprav nismo smeli do leta 1948 na ta kraj smrti naših herojev, da se jim poklonimo, vendar se je ta veliki datum v naši zgodovini pouzod, kjer je živel slovenski človek, praznoval z globokim spoštovanjem.

Od leta 1945 dalje pa roma na ta s kravo slovenskih junakov oškropljeni Kras hvala našemu narodu, potem ko je v ostri in neenaki borbi strel spone, ki so ga hoteli zadušiti. Vi štirje borci ste bili prvi, ki ste nam pokazali pot, na katero smo stopili 11 let pozneje. Seme, ki ste ga v leto 1939 zasačili, je obrodilo bogat sad in plamenica, ki ste jo vi prižgali, gorl se danes z močnim plamenom, slerbell bomo, da bo ta plamen večni v srcih našega naroda.

Sledil je kratak cerkven obred, pevski zbor »Skamperles« pa je med obredom in v presledkih med govori zapel pod vodstvom tov. Venturina »Bratoma« in »Pesem talceva«.

Govorili so nato tov. dr. Jože Deklevo, občinski svetovalec tržaške občine in član odbora za proslavo bazoviških žrtiev, tov. Petronio v italijanski ter tov. Lojze Špangler, ki je bil skupno v bazoviških junaki obsojeni na 30 let ječe. Njihove govore objavljamo na drugem mestu.

Ob zaključku dopoldanske proslave, ki se je je udeležila velika množica, je bilo polaganje vencev. Med petem pevskiga zbora »Skamperles« so se vrstile organizacije za organizacijo, vas za vajo in poliožile vence:

Združeni pevski zbori

Odbor za proslavo bazoviških žrtiev, OF Bazovica, KP STO, Glavni odbor OF Slovenije, DFS v Italiji, SIAU Istrskega okrožja, množične organizacije je koprakega okraja, množične organizacije italijanskega okraja, Glavni odbor ASIZZ STO, Zveza partizanov STO, ZAM STO, SHPZ, OF Opčine, Sestlan-Vi-sovje, Nabrežina, Mavhinje, Padriše, Gropada, Šempolaj, Trebe, Prosek, Kontovel, Sarlež, Repentabor-Col, Riemanje, Boljuno, Borit, Pivje, Dolina, Lonjer-Katinska, mladina iz Nabrežine, mladina z Opčine, ASIZZ Nabrežina - postaja, ASIZZ Domoj, množične organizacije I. okraja, II. okraja in III. okraja, prosvetno društvo »Fr. Merušiča in Jugoslov. gospodarska delegacija v Trstu. Spomenik je bil ves v cvetju in zelenju, na vrh pa so postavili trnjev venec, z nek trnjeve poti in trpljenja našega naroda in žrtiev naših najboljših sinov.

V svetlem soncu so vihrale v visoko jasno primorsko nebo svete zastave naše borbe, slovenska in italijanska z rdečo zvezdo, vmes pa rdeča s srpom in kladivom, simboli naših narodov, borbe in bratstva, zastave, pod katerimi smo se borili in pod katerimi so padli naši borci, pod katerimi nadaljujemo borbo za svoje pravice, za zmago resnice in bratstva med narodi, proti starim in novim sovražnikom.

Popoldne je Bazovica še bolj zaživela. Po cesti je kar mrgolelo ljudi, ki so prišli, da pomenov počastijo spomin bazoviških junakov in da se nato udeležijo popoldanske proslave. »Pod orehi« na cesti proti Lokvi se je okoli 16. ure zbrala ogromna množica.

Na prostoru »Pod orehi« in na obeh straneh ceste, ki vodi iz Bazovice do tega prostora, so polapole slovenske in italijanske zastave z rdečo zvezdo, ki so naše ljudstvo vodile ves čas osvobodilne borbe, in v kateri se danes tako fašisti kakor komunisti s takimi besom zaganjajo.

Ko je godba »Prosvetnega društva »Straza« iz Plavij zaigrala »Na juriša«, so tisoč in tisoč navzočih pozdravljali to borbno pesem, ki je vodila naše slavne borbe v osvobodilni vojni od zmage do zmage.

Takoj nato so združeni pevski zbori pod vodstvom naših priznanih pevovodij zapeli pesmi: »Partizanska«, »Naša vojaka«, »Mlada garda« in »V nove zarje«.

Stopil je nato na govorniški oder tajnik CK KP Tržaškega ozemlja tov. Branko Babič, ki so ga navzoči navdušeno pozdravljali. Tov. Babič je množica med njegovim govorom

večkrat prekinila z dolgotrajnim odobravanjem in z vzklikanjem tov. Titu. Za tov. Babičem je govoril tov. Laurenti, ki je za svoje besede žel med množico burno odobravanje.

Govoril je tov. Babič in Laurenti objavljamo na drugem mestu.

Po končanih govorih so zopet zapeli združeni pevski zbori pesmi: »Hej brigade«, »Le vkup se bomo borili«.

Ne, prej kot tudi danes je krivica in nepošten, ker njihovo ljubezen in njihovo patriotizem je bil v borbi, trpljenju in v krut očičen vseh rasnih in nacionalističnih predsodkov, njih patriotizem ni poznal sovražstva do tujega naroda, ne pohlepa po tujem, ni zasledo-

val takorikarjanja in zasledjenja drugega naroda. Zavedali so se, česar se oni, ki jih klevetajo, ne zavedajo: da je svoboden je oni narod, ki sveto spoštuje svobodo drugega naroda. Med to mladino so bili največji in najčistejši bazoviški junaki Bidovec, Marušič, Miloš in Valentič, ki so se zavestno uprli fašizmu sprejemajoč nase vso težo odgovornosti. Da jih pravilno ocenimo: niso se uprli fašizmu samo v obrambo narodnih in socialnih pravic svojega naroda ter v namen, da bi mu priborili svobodo, uprli so se tudi naši preteklosti, ki se vleče skozi stoletja od kmečkih punov dalje, ko smo bili vajeni le hlapčevosti in ne sami odločati o sebi.

Njihov upor proti naši slabosti, je prelom z našo hlapčevsko preteklostjo, je začetek novega razdobja v naši zgodovini in v zgodovini demokratičnega gibanja na tem ozemlju.

Streli, ki so odmevali daleč po Krasu, niso razorožili ne prestrašili našega ljudstva. Nasprotno, kri, ki je takrat oškropila bazoviška tla, je bila seme, ki je rodilo nove junake proti istemu nasprotniku za narodne, socialne in demokratične pravice; junake, ki

GOVOR TOVARIŠA JOŽETA DEKLEVE

Kri, ki je oškropila bazoviška tla je bila seme, ki je rodilo nove junake

Tovariši in tovarišice!

Ko so na tem mestu pred 20 leti fašistične krogle podirale naše junake Bidovca, Marušiča, Miloša in Valentiča, so zakrivala vsa srca slovenskega prebivalstva in poštenih Italijanov. Odmev teh strelcev je

so skupno s svojimi brati, ki si gradijo v socialistični Jugoslaviji lepšo bodočnost, in z demokracijami Italijani rušili fašizem, dokler ga niso zrušili, čeprav pri nas ta pošast dluga zopet svojo glavo.

In tako je tem našim vzorom in predhodnikom z istimi junaki Gortanom sledila v neenaki zmagoviti borbi dolga, nepregledna veriga najboljših sinov. Da, štirim žalujčim materam in nevestam so se pridružili desetstotič mater in nevest, ker ni otal na tej izmučeni in tepnani zemlji koček, ki ne bi bil prepojen s krvjo partizanov.

In vendar Bidovec, Marušič, Miloš in Valentič ter vsi padli borci, vedite, da ta zemlja ni svobodna! Nasprotno, na njej raste in se razvija pošast, ki vas je postavila pred puške ne celi.

Glejte, naša materiščina je sedaj kot tedaj sirota brez pravic, pouzod preganjana in nikjer priznana; naši hribi in doline, kraji in vasi nosijo še vedno tuja imena itd. Sodi se še vedno po zakonih onih, ki so nam dali »Tribunale speciale«. Pa ne samo to. Tudi sodbe tega zločinkega sodišča, čeprav je formalno že sedem let pokopano, se še vedno izvajajo. Zato ni čudno, da je danes sojen kot dezertir partizan, ki se je bori proti fašizmu, in da so oni, ki so bili sojeni od teh zločinških sodišč, ker so se borili proti največjemu sovražniku človeštva, izključeni od javnih služb. In prav trdnjka hoče, da so jih izključili prav oni, ki so več let — solzavo — pozivali na neizprosno boj proti fašizmu. Pa ni samo to. Zopet polajo bombe po mestu in šivajo plameni iz poslednj antifašistov, ponovno se prepo-veduje uporaba naših zastav, ki se trgajo in aretrajo one, ki jih razobesijo. Podoba je, bazoviški junaki, da se vračamo — pod okriljem nosilec

Tovariši, ki so bili skupno z bazoviškimi junaki obsojeni na procesu leta 1930. Od desne proti levi: Lojze Špangler, Ciril Kosmak, Janko Obad, Nikolaj Kosmak, Miro Pertot.

Ljudstvo se vrača na svoje domove

uboga gmajna, »Na juriša« in »Bazoviška«. Ob zaključku pa je godba iz Plavij zaigrala »Internacionalno«, naker se je ogromna množica zgrnila proti Bazovici in med poljo prepevale slavne borbene pesmi iz partizanske borbe.

Tako je naše zavedno demokratično ljudstvo počastilo spomin štirih junakov, ki so nam pred 20 leti pokazali pot za nadaljnjo borbo in katerih vzgled nas je spremljal ves čas osvobodilne borbe proti fašističnemu tlačitelju in nas tudi danes spremlja v hudi nadaljnji borbi.

Italijansko ljudstvo je sicer izgubilo vse svobodno in je bilo izpostavljen terorju, a Slovenci smo bili oropani razen tega še pravice, tržati se v materiščini, vseh šol, društev, časopisja in skoraj vseh gospodarskih ustanov. Bili smo v položaju drevesa, ki mu sekajo vejo za vejo — zato da uahne.

Vse to je naše ljudstvo dojelelo in razumelo. Prenašalo je nasilje s stlenjenimi pestmi, z jezo in bolečino v srcu in čakalo na trenutek, ko bo obratno s tujcem tlačiteljem. — Javno, da mladina, polna mladostnega zanosa in svežih sil, dozreva za vse dobro in plemenito, se ni mogla ne smeti spriznati s položajem in koncem, ki ga je fašizem pripravljaj. Svesta si dolžnosti do lastnega ljudstva, z jasnim pogledom v bodočnost, ki je bila črna in zato nesprejemljiva, priprčana v poštenost in pravičnost svojih ciljev, v spoznanju, da narod, ki nima v sebi sil, da bi doprinesel tudi najdražje in najtežje žrtve, ni uređen svobode, ki je najsvetjša, le če je s kravo priborjena, je sprejela neenako borbo s fašizmom, ki je zahtevala premočnost, doslednost, preudarnost in požrtvovalnost ter krut. Vedeli so, da je njih borba utemeljena v splošni etični načeli, ki prinašajo slej ko prej tudi narodu pravico do samoodbrambe, če kdor koli, kjer koli in kadar koli napade ali ogroža žiteljski živec ali njegovo interea.

Mali ljudje očitojo, da je bila njihova ljubezen do lastnega naroda prežeta s sovrastvom do Italijanov. Ta očitek je še danes v splošni rabi.

Ljudstvo je v popoldanskih urah preplavilo Bazovico. Pogled na množico, ki se po proslavi vrača v Bazovico

TOV. ŠPANGER V IMENU BORCEV DIVŠE ORGANIZACIJE TIGR:

Vi, bazoviški junaki, ste nas učili...

Dvajset let je minilo, odkar vas je iz srede naše antifašistične organizacije T. I. G. R. istrski fašistični pilot, ki vam je preskral življenje na tej le naši krasni zemlji, misleč, da bo prinesel zmado in strah med ogroženo množico, predvsem slovensko. Toda strajali z vami smo vsi člani divše organizacije T. I. G. R. objubili, da vas bomo maščevali. Pošteno ljudstvo si je prisvojilo vaše cilje in se z odločnejšim prepričanjem pripravljalo na hudo borbo. Od tedaj je nam vsem postala sveta ta le zemlja, kjer smo zajemali novega poguma.

Kaznjeni fašizem vam je hotel se v vasi postojni urti strel pogum in vas ukoniti. Na vaši zadnji traji poti iz trsta v Bazovico so upali, da vas bo omajal pogled na krste, kamor so vas nameravali skriti za vedno, zabrisati za vami vsako sled, zaletati spomin na vas. Preprečiti so hoteli vašim treptim materam, vašim očetom, soročnikom in nam vsem, da bi si pri vas ohladili globoko rano v srcih. Fašistična drhal se je zbala vašega posmrtnega življenja v nas. Toda čim besnelji je postal srd fašizma, tem bliže ste nam bili. Ni bilo kotička na svetu, kjer ne bi živel z nami naprej, kot živite sedaj in boste živeli vedno, ker ste nam začrtali pot, po kateri nam je hoditi, da dosežemo svoj cilj.

Ob vaši mučeniki smrti se je zaključilo šele prvo obdobje naše krvave borbe, ki se je potem razširila in razrasla, iz- to da je naš narod po še desetletnem trpljenju v drugem obdobju te nadvse borbe dosegel svoj prvi cilj. Toda čaka nas še tretje obdobje, v katerem moramo doseči skupni cilj nas vseh.

Vi sami, bazoviški junaki, ste nas učili, da je ni sile preko pravice in resnice, ni sile, ki bi mogla preprečiti uresničevanje naših pravičnih zahtev. Zato vsi borci divše organizacije T. I. G. R. v imenu katerih govorim, objubljam na tem svetu, z vašo krvjo poškropljenem mestu, da bomo nadaljevali borbo, kakor ste nam vi označili, četudi bi to zahtevalo novega trpljenja in borbe proti starim in novim sovražnikom. Naslanjamo bomo dokler ne bo osvobodena tudi ta le po vaši krvi posvečena zemlja in vaši zadnji dom.

Slovenke v narodnih nošah pred spomenikom

GOVOR TOVARIŠA BORTOLA PETRONIA

LJUDSTVO IMA ISTE IDEALE

kakor padli junaki, od Bidovca do Tomažiča

Danes proslavljamo 20. obletnico mučeniške smrti štirih junakov v borbi za narodno in socialno osvoboditev: Bidovca, Marušiča, Miloša in Valentiča.

Pred 20. leti so na tem mestu štirje mladi Slovenci, prežeti z demokratično miselnostjo, s svojo junaksko mučeniško smrtjo pokazali antifašističnim silam pot, po kateri naj hodijo, pokazali so pravičnost borbe za narodno neodvisnost.

Vedno in ob vsaki priliki v letih hude borbe in v dramatičnih okoliščinah pred avtom letoma so dosledni antifašistični demokrati ohranili živ spomin na bazoviške junake in v močno oporo pri njihovem pravičnem stališču jim je bil spomin na to, za kar so se borili in umrli naši štirje junaki, ki se jih danes spominjamo. Tisto posebno sodišče, ki jih

je obsodilo, zlonasno fašistično sodišče, ki ga hočejo danes v drugih organizacijskih oblikah zopet obnoviti, da bi pokazali še kako maščevalno dejanje proti antifašistom, ki se držijo na zmagovitih položajih demokracije, je ljudstvo na splošno obsodilo in s njim zloglasne obsodbe ter vladavine, kateri je to sodišče služilo.

Zmaga demokratičnih sil nad fašizmom bi bila moralna dokončno zaključiti zgodovinski ciklus in spravit v muzej sramotni kapitalistični režim; sisteme fašizma in fašistično prakso, ki jo je fašizem še posebno izvajal na našem ozemlju.

Bidovec, Marušič, Miloš in Valentič so darovali mlado življenje borec se proti fašizmu, zato da se končno na svetu, na tem ozemlju uvedejo

medsebojni demokratični namrečni odnosi.

Vsi se spominjamo, kako globoko in splošno je bil nauk teh junakov, tomlavec idealov ljudstva, ker so nam živo v spominu komemoracije leta 1945 in naslednje. Vse dežela je bila tu navzoča. Takrat so bila tudi predstavništva evazveznikov, ker so se tu predstavljali ideali borcev vseh demokratičnih borcev, ideali osvobodilne vojne, ideali antifašističnih borbi; tu je tedaj zmagovala pravičnost, zmagovalo je priznanje pravic žrtiev in mučenikov fašizma; zdelo se je tedaj, da je bil fašizem in njegove metode za vedno odprane.

Cemu tako ogromna množica, tolika vera, tolika odločnost ob bazoviških mučenikih? Ker ima ljudstvo iste ideale kakor padli junaki, od Bidovca do Tomažiča. Enotnost, bratstvo, enakost in neodvisnost, spoštovanje narodnostnih pravic to temelji za trajen mir, za ljudsko demokracijo. Za to so padli. Zaradi tega se morajo množice demokratičnih organizacij danes upreti bratovornim, šovinističnim, protidemokratičnim in še posebej protislovenskim dejanjem komunistov.

Jezuitski odnos vidaljevecev do vas, bazoviški mučeniki in do vseh, ki so padli v osvobodilni vojni, sleriva, kjer mu to uspe, samo konkretno akcijo teh ljudi, da bi za vedno prekinili s preteklostjo, z vami, z vašimi ideali, z ideali in dobro antifašistov, doslednih demokratov; da bi prekinili z ljudsko republiko Jugoslavijo, z vašo socialistično domovino. Komunistični vidaljeveci, o bazoviški junaki, spreminjajo pot krivko solidarnosti in bratstva vaše ideale v tolovažske akcije proti vašim bratom, proti fašizmu, ki imajo vašo vero; napadajo, žalijo in

sramotijo tiste, ki branijo stvar, za katero ste padli; napadajo, žalijo in sramotijo tiste, ki branijo vaš spomin, vaše mučeništvu.

Kot pravi poborniki ljudstva, stvari demokracije in svobode, poborniki podle borbe proti vsemu, kar predstavlja težnje slovenskih in italijanskih delovnih množic tega ozemlja, smatrajo tržaški komunisti vašo borbo, vašo žrtiev in žrtve vseh vaših in

Nase kraške korenine na proslavi

naših bratov, žrtve vseh borcev v osvobodilni vojni in juče našega boja, ki ga je doseglo ljudstvo bilo na tej zemlji v obrambo pridobitev iz osvoboditve preteklosti.

Tovariši in tovarišice, v imenu teh naših padlih junakov okrepimo in razširimo svojo akcijo objavljanja med množice, tako da sramotnega našo zemljo in drugo ne ostalo drugega nego spomin na komunistično doseganje.

Slava bazoviškim junakom!

Slava bazoviškim junakom!

GOVOR TOV. BABIČA | GOVOR TOV. LAURENTIJA

bratili, ker so simbol slič-
sio — italijanskega brat-
stva, ker predstavljajo slovan-
skoitalijansko bratstvo na
temeli, na katerem morajo
evolucionarna entotomija
delovnega ljudstva slovan-
so urjeupati. Na ta temelj
mora zopet vsa slovanstva
na fronta vspeh delavcev
močna fronta, ki jo je slo-
vanstvo razbilo. Ta fronta
je zopet stalna, ker delavci
ne bodo, da si je treba svobodno
boriti, ker so nam naši re-
niki pokazali pot borbe. Po-
mučeniškim bodi povsem
naša misel z obljubo, da po-
ne bomo izdali.

Večna slava bazoaristi-
mučeniškim, večna slava po-
lim antifašistom!

Naj živi, naj! Večno živi
mučeniškim, večno živi slo-
vanstvu!

tembra pa bodo igrali v
**BRZOPOTEZNI TURNIR Z
NARODNO UDELEŽBO V
GRADU**

Dubrovnik, 9. septembra
zaključku Šahovske olimpiade
v Beogradu 13. in 14. septembra
ekipini brzopoteznih turnir
rih držav, udeleženk olimpiade
na katerem bodo delovale tudi
ZDA, Zapadne Nemčije in
slavije.

Jugoslovska ekipa bo nastopila
na spremenjena. Na tem turniru
bo verjetno igral namesto Rado
ja na četrti deski mednarodni
mojster Stojan Puc.

Avtomobilski prvak Francije Sommer umrl

V nedeljo je umrl avtomobilski prvak Francije Raymond Sommer. Sommer se je pesniško srečel, ko je preizkušal avtomobil pred tekmovanjem za avtomobilski «Gran prix de France».